

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN **357**

P. Houtman

Gaven van de Geest

MEDITATIEF **361**

J.W. Roosenbrand

Eerbiedig en dus
met veel lawaai!

WANDELEN MET GOD **362**

W.H. Rose

Laat je niet intimideren!

KERKGESCHIEDENIS **364**

N.A. Bakker

Aanvaarding en afwijzing
van een Ierse zendeling

PRAKTISCHE THEOLOGIE
IN KAMPEN **367**

Jos Douma

In de toonsoort van
de omgang

en verder...

Uit de kerken
Boekbespreking
Meegelezen

KERKELIJK LEVEN / P. Houtman

GAVEN VAN DE GEEST

Wij hebben een levendige gemeente. Enthousiast. In onze samenkomsten uiten we spontaan onze geloofsblijdschap, in uitroepen, getuigenissen en 'praise'-liederen. Er wordt zelfs wel in tongen **gesproken**. We vormen gebedsgroepen, waar **ieder** z'n **moete kwijt kan**, en waar het maar nodig is helpen we elkaar. Je **voelt** dat de **gemeenschap je draagt**. Voor **ons** is geloof een warme, doorleefde **werkelijkheid**. Je kunt wel zien dat **de Heilige Geest bij ons werkt!** Net als in de gemeente van Korinte. En jullie, wat kunnen jullie vertellen? In de traditionele kerken is het allemaal zo **star**, georganiseerd, en kil. Waar zie je nou bij jullie van het werk **van de Geest?**

De uitdaging is niet nieuw, maar wel nog steeds actueel. Er worden nog meer gaven en uitingen van de Geest genoemd, zoals de gave van de genezing. Nog niet zo lang geleden zijn er de uitingen van de 'Toronto-zegen' bijgekomen: lachen, brullen, beven, vallen. Maar vaak is de uitdaging vrij van extreme trekken.

Wat kunnen wij zeggen? Op welke gaven van de Geest kan een gereformeerde kerk bogen? De uitdaging roept nog vaak een gevoel van verlegenheid op. Je weet niet direct een antwoord. Ook al ben je van harte gereformeerd, je moet toegeven dat je op deze punten in eigen kring een gemis ervaart. Voordat je met "Ja, maar..." je antwoord be-

gint, is de **ander** al **weer** enthousiast verder aan het praten.

"Wij hebben...!"

Zou het ook goed zijn om een **antwoord te geven op de volgende manier?**

"Bij ons beleven we ook duidelijk de gaven van de Geest. We hebben in ons midden de gave van de kennis. Kennis van de belijdenis, **waar-door we niet zo makkelijk** verleid worden door de waan van de dag. We hebben gaven van inzicht en deskundigheid op allerlei gebied. Daardoor kunnen sommigen in bladen en boeken goede voorlichting geven over hoe je als christen met allerlei moderne vragen omgaat. We hebben de gave van het —miseren— iets waar anderen soms ja-

KERNREDACTIE:

PROF. DR. M. TE VELDE,
DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS, DRS.
A.L.Th. DE BRUIJNE, DRS. G. GUNNINK,
DRS. B. LUITEN, DRS. K. DE VRIES.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. G.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DR. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

H. PRINS, Buiten Nieuwstraat 86-1, 8261 AX
Kampen, Tel. (0398) 3331335

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (a113) 215591.

ABONNEMENT:

f 90,00 per jaar; f 49,00 per half jaar; studenten f 74,00 p r r jaar (binnenland). Buitenland: f 149,00 p r r jaar (Europa zeepost). Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn (oplegging van jaarabonnement vóór 1 november, van een halfjaarabonnement vóór 1 juni).

Losse nummers f 2,05 (excl. porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij de Stichting Bralectah.

Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,95 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

loers op zijn. We zien die bijvoorbeeld in het kerkverband, waarin we veel dingen gezamenlijk aanpakken. We hebben de gave van het onderwijzen. Verschillende van die gaven bij elkaar dragen de gereformeerde scholen van verschillende typen, en organisaties voor onderlinge toerusting.

We hebben een organisatie voor maatschappelijk werk, en tehuizen voor gehandicapten: daar zie je een combinatie van de gaven van barmhartigheid, professionaliteit en organisatie.

We hebben de gave van de trouw: veel van die activiteiten, die spontaan gestart zijn, worden de jaren door gedragen, vaak al verscheidene generaties lang.

We hebben de gave van het geloof, waar veel eenvoudige mensen die midden in deze samenleving staan, onverstoort in volhouden en hun kinderen in opvoeden.

We hebben de gave van het omzien naar elkaar, en de stille, praktische hulp in kleine dingen.

We hebben de gaven van verantwoordelijkheidsbesef en inzet; daardoor kunnen we ambtsdragers rekruteren.

We hebben..."

Waarom niet?

Zo kan ik nog wel een poosje doorgaan, maar ik breek hier maar af. Het verwijt van vrijgemaakt superioriteitsgevoel valt al gauw te horen. Gaven van de Geest zijn niet om over op te scheppen. Voor m'n geloofszekerheid heb ik het niet nodig, dat ik allerlei gaven van de Geest kan opnoemen; mijn geloof rust alleen op het werk dat de Here Christus voor mij heeft volbracht. De gaven van de Geest zijn ook niet hetzelfde als de kenmerken van de kerk.

Maar afgezien daarvan - zou dit een goede manier van antwoorden zijn? Hoe komt het, dat we niet geneigd zijn dat te doen? Bij 'gaven van de Geest' denken we meestal niet aan deze dingen. Waarom niet? Als we het over de gaven van de

Geest hebben, denken we direct aan 1 Korinte 12-14. Dat ligt voor de hand: die bijbelhoofdstukken gaan daar uitvoerig over. Toch wordt dat bijbelgedeelte vaak niet op de goede manier gehanteerd.

Vaak worden de hoofdstukken over de gaven van de Geest, 1 Korinte 12-14, gehanteerd als een soort model voor de ideale gemeente. Maar dat is niet de bedoeling ervan. De strekking is niet; Wat zijn jullie een prachtige gemeente, waar zoveel gaven van de Geest werken, en waar het in de samenkomsten zo spontaan toegaat! Nee, er is aan die gemeente juist heel veel te corrigeren; ook op dit gebied; daar werkt Paulus in deze hoofdstukken aan.

Eenzijdig

In de gemeente van Korinte hadden men eenzijdig oog voor bepaalde gaven van de Geest; met name voor het spreken in tongen. Dat was een sensationele gave; duidelijk een uiting van & Geest. Men was er trots op, Geestelijk te zijn; er was 'opgeblazenheid'. Er was ook verdeeldheid; sommigen keken op anderen neer. Anderen hadden het gevoel dat ze er niet bij hoorden. Men zette zich tegen elkaar af. In de samenkomsten ging het chaotisch toe: men riep enthousiast door elkaar, maar erg opbouwend was het niet. Nog steeds wordt bij de term 'gaven van de Geest' nog altijd in hoofdzaak eenzijdig aan een bepaald soort verschijnselen gedacht. Welke kenmerken spelen daarbij een rol? Men denkt aan iets span- — ongeorganiseerd, enthousiast — Men denkt vooral aan gevoelsmatige uitingen. Men denkt vooral aan verschijnselen die lijken te wijzen op iets wonderlijks, die verband lijken te houden met het bovennatuurlijke.

Dat is eigenlijk heel merkwaardig, na zoveel eeuwen. Want daar heeft Paulus nu juist corrigerend op ingesproken. Is dit misschien een gemeen menselijke neiging, & zijn we als christenen hardleers? Paulus noemt een heleboel gaven

van de Geest op, die de gemeente gekregen **heeft**. Het lichaam bestaat niet uit één **lid**, maar uit vele leden! Heb ook oog voor al die andere! Om een indruk te geven van de grote verscheidenheid van gaven die Paulus **opnoemt**, zet ik er hier een aantal uit **deze** hoofdstukken op een rij (niet volledig): geloof, kennis, wijsheid, dienstbetoon, gaven van genezing, in tongen (of talen) spreken, tongen **kunnen** uitleggen, profetie, apostelen, **leraars**, **bestuurlijke** gaven, hoop, liefde.

Gewoon

Daar zijn ook heel andersoortige bij dan die opvallende. Kennis, wijsheid, dienstbetoon: **dat** maakt niet direct zo'n bovennatuurlijke indruk. (De lijst in Romeinen 12 **k**-staat zelfs uit enkel 'gewone' gaven.) Liefde: **dat** is niet **zo** sensationeel, maar wel diep; dat is de onmisbare, verbindende schakel. Kennis, wijsheid: **daar** komt de nodige rationaliteit bij te pas. Gaven om leiding te geven: blijkbaar hoeft iets als organisatie helemaal niet op gespannen voet te staan met de gaven van de Geest, maar heeft het juist **z'n** plaats op dit terrein. Ambten: het begrippenpaar 'ambt en charisma' is nog steeds gangbaar; het duidt een onderscheid en **voor** het besef van velen een zekere tegenstelling aan; maar blijkbaar zijn ambten ook **charismata**, gaven van de Geest. Profetie, ieder op z'n beurt in de samenkomst: daar komt regeling en **organisatie** bij te pas. Profetie: dat mag dan minder spectaculair **zijn** dan spreken in tongen, maar het is wel meer opbouwend. En om dat laatste gaat het **in** de gemeente. **Paulus** wil de gemeente leren om op een andere manier naar de gaven van de Geest te **kijken**, andere criteria aan te leggen. Niet: wat maakt de meeste **indruk**, maar: wat bouwt het meest op? **Dan kan** het zijn, dat sommige gaven, die wij zo mooi vonden, toch niet zo op de **voorgond** hoeven te komen. En dat andere, die veronachtzaamd werden, een grotere plaats verdienen.

Er zijn er meer

We zouden trouwens de opsomming van Geestesgaven in Korinte overvragen als we die als algemeen en tijdloos uitgangspunt zouden nemen, alsof dit nu de gaven van de Geest zijn. Uit niets blijkt dat de lijst uitputtend is bedoeld. En de lijst van **Korinte** hoeft niet zonder meer letterlijk gekopieerd te **worden** voor alle andere gemeenten in **alle** plaatsen en **tijden**. Volharding bijvoorbeeld wordt niet genoemd; misschien omdat de gemeente **nog** jong was; maar is dat ook niet een gave van de **Geest**?

Als wij het **hebben** over de gaven van de Geest **in** de kerk **van** vandaag, dan gaat het niet om de vraag: wat uit de lijst van **Korinte** vinden we ook bij ons, maar: **wat** geeft de Geest **ons**? Vanuit **die** **vraagstelling kom ik** tot m'n **h**-ven gegeven antwoord op de uitdaging.

Grenzen

Misschien ontstaat nu de indruk dat het begrip 'gaven van de Geest' wel erg ver wordt opgerekt. Daar-**om** wil ik **ook** een paar grenzen aangeven.

Het gaat hier niet over alles wat God ons geeft, zoals de genade, of Christus, of het eeuwige **leven**. Het gaat hier speciaal over de gaven van de **Geest**. Het gaat over dingen die mensen kunnen en doen, **door**-dat ze de Heilige Geest hebben gekregen.

Het gaat hier ook niet **over alle** menselijke vermogens. Er zijn ook buiten de kerk **allerlei** leidinggevende **kwaliteiten**, **maar** dat zijn niet allemaal gaven **van** de Geest. Paulus **kijkt naar** de **gemeente**, waarover de Heilige Geest is **uitgestart**. Het gaat **over** gaven, die aan de gemeente gegeven zijn; die beschikbaar zijn om in de gemeente te functioneren en haar opbouw te dienen.

Maar, ook als **we** deze beperkingen in aanmerking nemen, vallen nog alle gaven die ik in mijn antwoord

genoemd heb, eronder, en nog veel meer.

Je toeleggen op

Hoe komt het dat wij sommige gaven wel in opvallende mate gekregen hebben, maar andere, waar andere christenen in uitblinken, veel minder?

Voor een deel is dat het beleid van de Geest. Hij deelt aan ieder toe zoals Hij **wil**. Dat hebben we te respecteren. Wij hebben niet alle gaven; ook niet **alle** gaven die we graag zouden willen hebben.

Maar er speelt ook een andere factor. Je **kunt** je op bepaalde gaven **toeleggen**, ernaar streven (1 Kor. 12: 31). De **Korintiërs** werden bijvoorbeeld aangespoord om zich op profetie toe te leggen. Zo hebben wij als kerkgemeenschaps **in** onze geschiedenis op bepaalde **gaven meer dan** op andere toegelegd. **Als** we dat gedaan hebben omdat **we** meenden dat die in onze situatie het **meest** de opbouw dienden, dan was dat een **verantwoorde** keuze. En dan is het geen wonder dat die gaven bij ons meer ontwikkeld zijn dan andere. In **Korinte** zal, als men naar Paulus geluisterd heeft, de profetie vooruitgegaan zijn en het spreken in tongen mogelijk achteruit. En de **kans** is groot dat we dan **van** een positieve ontwikkeling moeten spreken.

Zelfkritiek

Er is op de verschijnselendie ik zojuist opgenoemd heb als gaven van de Geest aan een gereformeerde **kerk**, heel wat kritiek geleverd, **ook** in eigen **kring**. Dat kan. Je kunt nog zoveel respect hebben **voor** het **werk** van Geest en dankbaar zijn voor zijn gaven, en toch kritiek **hebben** op de manier waarop er in de gemeente mee wordt **omgegaan**. Dat doet Paulus ook. Er is **plaats** voor evaluatie en **zelfbeproeving**. Zo kunnen we ons, van geval tot geval, afvragen **in hoeverre** de Geestelijke impuls, die de stoot gaf tot de ontwikkeling van bepaalde

gaven, er na zoveel jaren nog in te herkennen is. Er is ook plaats voor de vraag, in hoeverre de prioriteitenstelling van destijds nog aansluit bij de situatie van vandaag. Misschien moeten we ons, naast wat we hebben, op andere gaven gaan toeleppen en erom bidden. Er is plaats voor de vraag, of we op het gebied van sommige gaven niet achteruitgaan. Onze situatie is niet ideaal.

En omgekeerd; over de gaven van anderen heb ik niets negatiefs gezegd. Ik heb bijvoorbeeld niet gezegd dat spreken in tongen of gaven van genezing alleen voor de begintijd van de kerk waren. Als iemand veel spontaner dan ik uiting geeft aan de beleving van zijn geloof, kan ik daarvan genieten. En als iemand God dankt omdat hij, meer dan anderen, in tongen spreekt - net als Paulus -, is dat mij prima.

Dankbaarheid

Maar ik kom wel vrijmoedig met mijn eigen lijstje. Misschien bestaan er in vrijgemaakte kring gevoelens van superioriteit. Maar is er ook niet een tegenovergesteld gevaar: gevoelens van minderwaardigheid? De psychologie vertelt ons dat die twee vaak dicht bij elkaar liggen. Dan is de tuin van de buurman altijd groener en begeren we de gave die van onze naaste is. Frustratie, moedeloosheid en onrust zijn het gevolg.

Gezonde zelfkritiek, en bereidheid om de ander met zijn gaven te waarderen, moet een uitgangspunt hebben in een waarderende kijk op wat we zelf gekregen hebben. Dat is geen zelfingenomenheid, maar dankbaarheid. We hebben het immers allemaal gekregen, van de Geest?

Wat ziet gij de straal op het hoofd van uw broeder, en de regenbui op uw eigen hoofd bemerkt gij niet? Heb oog voor het werk van de Geest, en vergeet niet één van zijn weldaden!

Uit de kerken

Beroepbaar¹

Kandidaten:

J.P. Kruiger, Lange Haeg 153, 3853 EG Ermelo, w 0341-551673.

H.J.J. Pomp, Saffierstraat 210, 9743 JN Groningen, t 050-5711969.

F.G. aan het Rot, Wortmanstraat 348, 8265 AN Kampen, t 038-3322973.

J.J. Meijer, Mimosastraat 98, 8013 SG Zwolle, t 038-422417.

R.J. Meijer, Van Spilbergenstraat 13, 3814 VK Amersfoort, t 033-4755262.

25 jaar Dit Koningskind

Op 24 februari 1998 bestaat Dit Koningskind D.V. 25 jaar.

Vijfentwintig jaar belangenbehartiging van alle mensen met een handicap en hun ouders in de breedste zin van het woord binnen de gemeenschap der heiligen.

Vandaar dat deze vereniging die gemeenschap: de kerken en andere gereformeerde organisaties, heel graag wil betrekken bij het vieren van dit jubileum.

Dit Koningskind hoopt dat het jubileum een blijvend effect heeft voor (gereformeerde) mensen. Daarom heeft de vereniging alle organisaties, instellingen, verenigingen en scholen een cadeau gevraagd voor mensen met een handicap. Een cadeau van (liefst blijvende) waarde op het terrein waarop de betreffende organisatie werkzaam is.

Op dit moment valt - volgens het eerste nummer van Jubileumnieuws

- het volgende te melden:

* Jouw probleem: mijn probleem is de titel van de vierde gemeenteschets die onlangs uitkwam bij het GVI. In deze schets gaat het om het omzien naar de ander, met name mensen die moeite en verdriet meemaken.

* Een aangepaste kerkdienst op televisie wordt opgenomen op zondag 22 maart in de Kandelaarkerk te Assen. Ds O.W. Bouwsma uit Roden gaat voor. De dienst wordt op 29 maart om 11.00 uur uitgezonden op Nederland 1.

* Wegwijs komt in februari met een themanummer: 'Dit Gods Kind'.

* Aan de kerken is gevraagd om op zondag 1 maart een gebedsday te houden voor mensen met een handicap.

* Zaterdag 12 september houdt de vereniging een groot jubileumfeest in De Meerpaal in Dronten.

Beroepen te Bunschoten-Oost: T. Schutte te Wetsinge-Sauwerd; te Rotterdam-Stad (sectie Delfshaven): J. Holtland te Vlaardingen; te Hilversum: J.P. Kruiger, kandidaat te Ermelo; te Zoetermeer: J. van Benthem te Almere; door de Canadian Reformed Church te Hamilton (Canada) voor het zendingswerk in Brazilië: A. De Graaf te Marknesse en Blokzijl.

¹ Nieuwe opgaven en wijzigingen: H. Prins, t 038-3331335.

EERBIEDIG EN DUS MET VEEL LAWAAI!

J.W. Roosenbrand

M meditatief

N.a.v. *1 Kronieken*
15.12.13.16.25.29 en *Psalm 65*

'Eerbiedig', zei **mijn** vader altijd voor we na het eten gingen bijbel lezen. En dan was het stil (niet alleen uit eerbied voor God, **ook** wel uit ontzag voor vader).

Eerbied is stilte, concentratie, alles aan de kant, **want** God is alken belangrijk. **Armen** over elkaar, luisteren. 'U komt stilheid toe', zegt Psalm 65. Stoppen met je geklets, je onnozele praat, je drukte, je **bezigheden**. Alle aandacht voor Hem.

'U komt stilheid toe, een lofzang, o God in Sion', w gaat deze psalm verder. En hij eindigt zo: 'ze **jubelen** elkaar toe, ook zingen zij'. Dat is niet stil, dat is hardop, jubelen, juichen.

David **leerde** door de tegenslag met Uzza dat we met God nooit eerbiedig genoeg omgaan. Zonder Levieten die de ark dragen aan de draagstokken, **gaat** het niet **goed**. Bij de **tweede** poging de ark naar Jeruzalem te **brenge**n, staat de ark niet **meer** op een **wagen** getrokken door koeien, maar wordt hij eerbiedig gedragen door Levieten, terwijl er verder nog ontelbaar **meer** Levietenfamilies opgetrommeld zijn. Een speciale **wacht** rondom de ark, zodat hij niet weer per ongeluk wordt aangeraakt door onbevoegden. Eerbied voor God in Sion!

Eerbiedig dansen?

Maar geen gedrukte sfeer. Uitgelatenheid. Dansen en **sprongen**. Muziek die niet **alleen** mooi is maar

ook hard, luide vreugdeklanken. Slagwerk: voor een goed ritme. Koperwerk voor een **vol** geluid. Een **grote optocht, groot en klein, massa's** mensen op de **been**. **Juichen en applaudisseren**.

God mag **horen** hoe opgetogen we zijn.

Alle mensen om ons heen mogen het **merken**.

Je neemt zo mensen mee in de **vreugde**.

Doe mee, spring en dans, juich en **schreeuw** het uit.

Een prachtige combinatie van eerbied en uitgelatenheid.

Eerbied uit zich niet alleen in **soberheid**. Eerbied uit zich **ook** in muziek, dans, enthousiasme, **beweging**, volume.

Niet iedereen is daar enthousiast over. **Michal** veracht David als ze hem zo ziet huppelen. Alsof hij niet de koning is, de gezalfde, de **voorganger**, de bewaker van de stijl!

'Wordt dat niet rommelig in de kerkdienst?'

Ik vind het zo jammer als enthousiasme in **de** kerk getemperd wordt door tegenstemmen, voor wie **eerbied alleen** maar sober kan wezen. Nee, dat zijn **niet** allemaal **Michal**-stemmen. Maar het is ook niet allemaal eerbied voor de HERE. Het is soms ook **eerbied voor** vroeger, eerbied voor vader, eerbied voor statigheid, eerbied voor onopvallendheid.

Met kinderen lukt het **makkelijk**. Daarom heb je bij een viering in de kerkdienst **ook** kinderen **nodig** met een actieve rol!

Waarom lukt het niet meer w als je groot geworden bent?

Ja, het heeft met karakter te maken. 'Ik **ben** nou eenmaal niet w spontaan.'

Maar het heeft ook te **maken** met de **blikken** van de mensen om me heen. Ze zien me al in mijn handen klappen of mijn handen opheffen naar omhoog, of swingende bewegingen maken. 'Wat zullen ze **ervan** zeggen?'

En het heeft **ook** te maken met een gevoel in mezelf. Ik **ben** dan wel geen koning, maar toch... 'Ik ga me daar niet lopen aanstellen.'

Heerlijk als je vieringen mag organiseren. Je moet het wel goed **organiseren**, er moet een middelpunt **zijn** dat al de drukte waard is: **de ark**, de **heilsfeiten**, de HERE. Iedereen mag een rol spelen, groot en klein. Er komt **heel** wat bij kijken. **Maar** velen kunnen zich eraan optrekken, laten zich erdoor meenemen, richten hun hart erdoor op **God**.

Je kunt er lang op teren, op zo'n belevens, op de verheerlijking van de grootheid van God in Sion.

Wandelen met God

Wanneer een christen in zijn gebed God aanspreekt als 'Vader', dan plant hij zijn beide voeten op stevige grond: niet wat hijzelf gedaan heeft, maar wat iemand anders, Jezus Christus, Gods eigen Zoon, in zijn plaats gedaan heeft, is de basis voor een nieuwe relatie met God, en de nieuwe status die God daarin geeft. Dat niet zijn eigen prestatie, maar die van iemand anders, de bus is legt onder zijn nieuwe leven, b reden voor grote ootmoed. Dat God hem in liefde aanvaardt en de status van geadopteerd kind is reden voor grote vrijmoedigheid. Wanneer Jezus zijn volgelingen leert bidden, is dit Les Een.

Uitdaging en oppositie

Nu gaat het beginnen. En meteen liggen allerlei vijanden op de loer, om het gebedsleven van de christen te torpederen. Een van die vijanden is intimidatie. Het Evangelie plaatst een christen voor grote uitdagingen. God mobiliseert de gemeente voor de grote opdracht het Evangelie te verkondigen aan alle volken, talen, en etnische groepen, zodat zij God zullen verheerlijken om zijn ontferming. Bij betreft iedere christen in een heilingsprogramma: de vernieuwing door de Heilige Geest van gedachten, motieven, karakter, en daden, die een christen steeds meer op Jezus Christus doen lijken. De krachten van oppositie zijn imponerend. Overheden, politieke systemen, godsdiensten, groeperingen en individuen, die de verspreiding van het Evangelie met alle mogelijke middelen tegen willen

houden. De wereld, de duivel, en mijn eigen 'vlees', oftewel: de krachten buiten mij, boven mij, en in mij, die zich actief verzetten tegen een leven gebaseerd op genade en tegen de vernieuwende werking van de Geest van God.

'De hemel' een begrip

Grote uitdagingen, en een impone-rende oppositie. Dat laat een christen niet onberoerd. Maar het hoeft hem niet te intimideren, zolang het besef maar bij hem leeft dat er iemand is die over kracht beschikt die sterker is dan de oppositie. Daarom leerde Jezus zijn volgelingen te bidden 'onze Vader ... in de hemel'. Dat is Les Twee. Jezus legt ze de woorden 'in de hemel' op de lippen, want het gebruiken van die woorden moet het besef wakker houden dat de krachten van oppositie niet onbegrensd zijn, en dat er

Iemand is die ver uitstijgt boven die krachten.

Voor een christen is 'de hemel' een begrip, zoals een machtscentrum op deze aarde een begrip kan zijn. Regeringsleiders van overal in de wereld sturen hun delegaties naar Washington (en tot zo'n tien jaar terug ook wel naar Moskou), of ze gaan als het moet zelf. Wat brengt hen ertoe om naar Washington te gaan? Verwachting, hoop. Ze verwachten dat 'Washington' invloed uit kan oefenen op de situatie in hun eigen land, zodat processen die hopeloos vast dreigen te lopen, weer in beweging gezet kunnen worden. Een stad op onze planeet wordt een begrip voor macht, en invloed. Waar is die verwachting op gebaseerd? Op feiten uit het verleden, toen de invloed van Washington, of Moskou, inderdaad bewezen heeft beweging te kunnen brengen in vastgelopen situaties.

Regering en beleid

Zo is voor een christen de hemel een begrip. 'De hemel', dat is het regeringscentrum van het koninkrijk van God; daar heeft de Grote Koning Zijn residentie. Hij heeft in het verleden zijn invloed laten gelden, zijn macht bewezen, en dat schept verwachtingen. Ondanks de schijn van het tegendeel is het niet Washington dat de dienst uitmaakt, of Bagdad, of Khartoum. De toekomst in het Oosten en in het Westen wordt niet bepaald door de stand van de Nikkei Index of door Wall Street.

Al in het boek van de Psalmen, het gebedsboek in het Oude Testament was dit Les Twee. Volken en naties zijn onrustig, koningen en machthebbers rebelleren tegen God en.

Zijn Gezalfde, maar in de hemel maakt het niet al te grote indruk (Psa. 2:4): 'Hij die in de hemel zelt, moet erom lachen, de Here drijft de spot met hen'. Een van de eerste gebeden van de jonge christelijke gemeente in Jeruzalem dat bewaard is gebleven, begint met woorden uit deze Psalm en mondt uit in een bede om vrijmoedigheid (Hand 4:24-31): 'Here, let op hun dreigementen, en geef aan uw dienstknechten vrijmoedigheid om uw woord te spreken!' Ze lieten zich niet intimideren.

De hemel is ook het beleidscentrum waar (onder meer) de invasie van de planeet aarde werd gepland, een strategisch plan dat werkelijkheid werd in de geslaagde landing van de Zoon van de Koning op aarde, om de vijandelijke bezetter te verslaan en er voor goed Zijn vlag te planten. Het conflict is daarmee nog niet ten einde, maar de strijd is in feite al beslist: de Koning in de hemel gaat winnen. Dat geeft de burger van het hemelrijk moed, elke dag van zijn leven hier op aarde.

Commando en bevoorrading

De hemel is het commandocentrum, waar de beslissingen vallen over waar de troepen ingezet zullen worden, wanneer er een verzoek om versterking binnen komt. Jezus leerde z'n volgelingen daar om te bidden (Matt. 9:38): 'De oogst is wel groot, maar de arbeiders zijn weinig. Bidt daarom de Heer van de oogst, zodat Hij arbeiders uit zal zenden voor de oogst.'

De hemel is het bevoorradingscentrum: in de onmiddellijke nabijheid van de troon van God wordt barmhartigheid en genade uitgedeeld, voor die momenten dat een christen het juist zo nodig heeft. Een christen kan geen moment zonder genade. Paulus' gebedsleven is hier een voorbeeld: hij kan niet stoppen met bidden voor zijn medegelovigen, zodat ze de uitdaging van het christelijke leven niet mislopen (Col

1:10), 'de Here waardig te wandelen, Hem in alles te behagen, in alle goed werk vrucht te dragen en te groeien in de ware kennis van God.'

Verwachtingen

Wat is de oorzaak van dat christenen zich tekort voelen schieten in het gebedsleven? Is het een gebrek aan techniek, een tekort aan wilskracht of discipline? Of is het mis-

schien een fout in het denken, een gebrek aan besef van de centrale positie van God in het heelal? Wat zijn uw verwachtingen voor de verspreiding van het Evangelie in Nederland, en in de wereld, aan de vooravond van de 21e eeuw, en voor uw eigen groei in geloof, hoop, en liefde?

'De Here woont in zijn heilig paleis, de Here heeft in de hemel zijn troon' (Psalm 11:4).

A.S. van der Lugt

WEGWIJS IN HET HINDOEÏSME

Dr. R. Kranenburg maakt in zijn boek *Hindoeïsme* duidelijk dat je in Nederland op drie manieren met deze godsdienst in aanraking kunt komen. In de eerste plaats door ontmoetingen met hindoes, vooral uit Suriname. In de tweede plaats noemt hij de zogenaamde 'goeroebewegingen', waarbij u kunt denken aan Sathya Sai Baba, de Brahma-Kumari's of de Transcendente Meditatie.

Tenslotte zijn er westerse bewegingen, die elementen uit de religies van het oosten overnemen, zoals theosofie en New Age.

Wie nu op enige wijze geconfronteerd wordt met hindoes of hun gedachtengoed en op zoek is naar een handzame gids in de wereld van het hindoeïsme, kan terecht bij het boekje van dr. Kranenburg. Het is overzichtelijk en handzaam (totaal 114 pagina's, inclusief een register) en het geeft betrouwbare, zakelijke informatie. Dat is ook de bedoeling van de serie waarin het verschijnt: *Wegwijs* wil betrouwbare zakelijke informatie geven over de wereldgodsdiensten, religieuze groeperingen en stromingen. Dit geeft dus ook een beperking aan. Als u méér zoekt, bijvoorbeeld meer details of

B boekbespreking

meer beoordeling van het hindoeïsme, dan moet u verder zoeken. Het boek van prof. drs. H.M. Ohmann, *Godsdiensten van India*, geschiedenis en kritische beschouwing (Goes, 1985) is dan aan te bevelen. Het boek van dr. Kranenburg is helder geschreven. Na de inleiding, volgt eerst een hoofdstuk over de geschiedenis in hoofdlijnen. Dan worden de grondgedachten binnen het hindoeïsme beschreven, en tenslotte de praktijk van de goden, de standen, kasten, levensfasen, de priester, tempel en puja. Vanuit mijn eigen ervaring in de omgang met hindoes weet ik dat de praktijk van de 'gewone' af kan wijken van het algemene patroon. Dat is nog sterker dan in het christelijk geloof en de islam, omdat het hindoeïsme geen vastomlijnde belijdenis kent, niet één 'heilig boek' of één religieus hoofdkwartier.

Deze waarschuwing geeft dr. Kranenburg dan ook vooraf en wie zijn boekje zo leest, heeft een goede introductie gevonden.

N.a.v. dr. R. Kranenburg, *Hindoeïsme* (Serie Wegwijs, onder redactie van drs. E.G. Hoekstra, dr. J.B.G. Jonkers en dr. R. Kranenburg), Kampen 1997, ISBN 9024279607, prijs f 19,90.

AANVAARDING EN AFWIJZING VAN EEN IERSE ZENDELING

N.A. Bakker

Kerkgeschiedenis

De Ierse zendeling Columbanus vertrok eind 6de eeuw uit Ierland naar Europa. In Gallië (nu Frankrijk) werd hij door het volk en de edelen goed ontvangen. Door de geestelijkheid werd hij echter niet geaccepteerd. In het nu volgende artikel zal worden nagegaan waardoor de missie ondanks tegenstand van de kant van de kerk bijzonder gunstig is verlopen.)

Ontvangst in Gallië

Het is een bijzonder **gelukkige** omstandigheid dat we over **een Vita** (leven) van Columbanus beschikken, geschreven door **iemand** die drie jaar na het overlijden van Columbanus monnik werd in een door hem gesticht klooster. **Jonas** beschikte over **informatie** uit de **eerste** hand van de **volgelingen van** Columbanus en hij reisde in **640** naar Frankrijk om meer gegevens te verzamelen over de **kloosters** die daar door Columbanus werden gesticht. Hoewel zijn verhaal de kenmerken heeft van **een hagiografie**, een levensbeschrijving van een heilige, en hij zijn held uitzonderlijke gaven toedicht, bevat zijn **werk**, mede omdat het zich baseert op ooggetuigenverslagen, bijzonder waardevol historisch materiaal en **krijgen we** via dit **werk een goede indruk** van Columbanus' activiteiten op het continent. Naast deze levensbeschrijving zijn aan **aantal** brieven, preken, **kloosterregels**, **penitentialia** en gedichten bewaard gebleven.

'Toen dan vele jaren in het **klooster** voorbij **gegaan** waren,' schrijft Jonas, de biograaf 'waakte in hem (=

Columbanus) het verlangen om te gaan pelgrimeren, indachtig het **k-**vel des Heren tot Abraham: 'Ga uit uw land en uit uw maatschap en uit **uws** vaders huis naar het land dat ik u wijzen zal.' Een **aantal** monniken, traditioneel twaalf, ging met **Columbanus** mee.

Ze kwamen in Gallië aan waar, volgens Jonas 'de **kracht der religie bijna verdwenen was**.' Uitspraken van kerkelijke vergaderingen in die tijd, passages bij **Gregorius van Tours**, waarschuwingen tegen simonie in de **correspondentie** van paus **Gregorius**, en de verwijten van Columbanus over de levenswijze van de Franse bisschoppen onderstrepen wat Jonas **schrijft**. Koning **Childebert II** nodigt **Columbanus** uit aan het hof, waar de **Ier een** indrukwekkende preek houdt. De koning geeft hem toestemming zich te vestigen in een afgelegen bergachtig en **bebost** gebied. Hier in de Vogezen, in de eenzaamheid op de **ruïnes** van het oude **Romeinse** fort Anagrates vestigt hij zich met zijn volgelingen. Al spoedig wordt in de nabijheid een tweede klooster gesticht. Van alle kanten komen **men-**sen toestromen, waaronder **kinde-**ren van edelen, om, 'versmadende

de opschik der wereld en vol verachting **voor** de praal der tijdelijke rijkdommen, het eeuwig loon te verwerven.' (Jonas). Er moet naar een derde plek worden omgezien. Het wordt Fantanae, een uur lopen van het tweede klooster.

Spanning en conflict

Geheel onafhankelijk van de bisschoppelijke rechten en instellingen stichtte Columbanus met steun van de vorst zijn kloosters, waarbij tot grote ergernis van de **Gallische** geestelijkheid **deze** vreemdelingen bovendien nog op **een** aantal andere punten afweken van wat gebruikelijk was. De basis voor de komende conflicten met de kerk in Gallië wordt al zichtbaar. Ook van het succes. **De** kerk van die dagen **kwam** tegenover **Columbanus** te staan, maar het volk **ging** bij hem in de leer.

De geestelijkheid heeft zich tegenover Columbanus moeten beheersen omdat de vorsten **hem** welgezind waren. Koning **Theuderik** kwam vaak bij hem op bezoek. Hij verheugde zich, schrijft Jonas 'dat **hij** de **zalige** Columbanus binnen de grenzen **van** zijn rijk had'. Maar toen hem door de koning en diens grootmoeder **Brunhilde** werd gevraagd zijn **zegen** te geven aan zonen uit een onwettig huwelijk, weigerde **Columbanus** verontwaardigd. Als een oudtestamentische profeet trad hij op tegen de Frankische koninklijke polygamie. **Het** conflict liep zo hoog op dat **Columbanus** het land werd uitgezet. Heel ontroerend is de brief, vol **bewogenheid**, vanuit de havenplaats geschreven aan de **monniken** die in de Vogezen waren achtergebleven. **Door** een

storm werd het schip **teruggedreven** en als een tweede Jona, kwam Columbanus weer aan land waar hij bijzonder hartelijk werd **ontvangen** door **Clotharius**, koning der **Neustrische Franken**. De pelgrim **trok** verder **naar** Zwitserland waar hij zich vestigde in **Bregenz** aan het meer van Constanz. Een van zijn **monniken**, **Gallus**, kon **door ziekte** niet meer **mee** en bleef in Zwitserland achter. Zijn verblijfplaats zou onder de naam St Gallen uitgroeien tot een van de bekendste Ierse kloosters op het vasteland. Columbanus **trok** naar **Italië**, waar de koning van **Longobarden** hem met veel eerbetoon **ontving**. Jonas vertelt dat Columbanus hier een boek heeft **geschreven** tegen 'de Arianse leugens', dat echter niet bewaard is gebleven. Waarschijnlijk heeft hij in Milaan **zijn** preken geschreven die een anti-Ariaanse inslag hebben. Columbanus kreeg toestemming zich te vestigen in de **eenzaamheid**. In **Bobbio** gelegen in de Apennijnen stichtte hij zijn laatste en belangrijkste klooster. Hier **stierf** hij **23 november 615**.

Relatie met de paus

Passages in Columbanus' brieven aan de paus, met name zijn vijfde brief, waarin hij er bij de paus op aandringt zich ten overstaan van een synode te verantwoorden, hebben ertoe geleid dat de mening ontstond dat Columbanus de suprematie van de paus over de kerk niet erkende. Dit feit wordt dan weer gebruikt voor de **aansprekende** gedachte dat er eens in het oude Ierland een Keltische **kerk** heeft bestaan die geheel onafhankelijk van **Rome** een eigen weg is gegaan. Dat in Ierland een kerkelijk leven heeft **gefunctioneerd** met afwijkende structuren en gebruiken is waar. Maar het systeem was niet zozeer anti-rooms. Nauwkeurige analyse van Columbanus' brieven **beoordeelt** in de context van die tijd **maken**, naar **ik** meen, slechts één conclusie mogelijk, namelijk dat het

pauselijk **gezag** wordt erkend, maar **dan** wel voor zover de paus zich aan de bijbel houdt als bron voor leer en leven. Niemand, ook de paus niet, staat boven de Heilige **Schrift**. In de **vijfde** brief (geschreven in 613) waarschuwt hij de paus dan ook tegen het zich **toeëigenen** van het oppergezag over 'goddelijke zaken'. De paus dient zich aan de synode te onderwerpen en beide dienen te **buigen** voor de Heilige **Schrift**.

De persoon

In de literatuur die zich bezig houdt met Columbanus' missie wordt opmerkelijk veel aandacht besteed aan de **persoon** zelf. De slechte ontvangst zou te wijten zijn aan een onbuigzaam **karakter** en een harde manier van **optreden**. Walker, die een uitgave van Columbanus' werk verzorgde, noemt hem 'hard en scherp als een diamant', maar schrijft ook over 'de **tederheid** van zijn **natuurlijke** melancholie die hem aantrekkelijk maakte voor **alle** lagen van de samenleving'.¹² Uit de **biografie** en de brieven **krijgen** we het beeld van een krachtige persoonlijkheid. Wanneer **Brunhilde** tot hem **zegt**: '**Dit zijn de zonen** van de koning; sterk hen met uw **zegen**', is zijn antwoord: 'Weet, dat zij de **koninklijke** scepter **niet** zullen voeren, want ze zijn uit **borderlen** voortgekomen.' Dezelfde duidelijkheid **komen** we tegen in zijn brieven, vooral de brief aan de **synode**, geschreven twaalf jaar nadat hij zich in de Vogezen had gevestigd. De **synode zal wel** begrepen hebben wat hij bedoelt, wanneer hij schrijft dat sommigen de mensen eerder hinderen dan helpen om door de enge **poort** te gaan. **Hij** **schrijft** **wat er nodig is om** in te gaan: nederigheid, reinheid, door Gods **genade** worden als de **kinderen**, onwetend in het **kwade** en wijs in het **goede**, **maar** dit alles kan nauwelijks worden opgebracht **door** degenen die **vaak** naar de **vrouwen** kijken en die meer twisten en zich

opwinden **over** de rijkdommen van deze **wereld**'.³ Voor de beoordeling van Columbanus' persoonlijkheid in relatie tot (het succes van) zijn werk, is de volgende zin, die ik aanhaal uit zijn vijfde brief essentieel. Hij stelt daarin de vraag die in de bijbel aan Mozes wordt gesteld nadat hij een **volksgeenoot** te hulp was gekomen: 'Wie heeft u tot rechter over ons aangesteld?' Columbanus antwoordt dan: 'er is in dit geval geen sprake van grofheid wanneer er **overeenstemming** is over de opbouw van de **kerk**; als iemand **aanstoot** neemt aan mijn persoon, laat hem niet het karakter van de spreker, maar de **zaak** waarover het gaat beoordelen'. Verder op in de brief **herhaalt** hij **dit** standpunt, dat hij **ook** een Iers standpunt noemt: 'Want onder **ons** is het niet de **positie**, maar zijn het de **principes** waar het om gaat'. De **persoon** moet dienstbaar zijn aan de zaak. De Heilige Schrift staat boven de persoon en de persoon moet beoordeeld worden op grond van de wijze waarop deze **met** het **Woord** **omgaat**. Op dit punt hadden de Ierse zendelingen de lakse verwereldlijkte geestelijkheid in Gallië **wel** wat te **zeggen**.

Acceptatie en afwijzing

Columbanus kwam in Gallië in een **kerkelijke** cultuur terecht die **nogal** verschilde van die in Ierland. Het ligt dan voor de hand te denken dat de **problemen** die de **zendeling** ondervond te maken hebben met de verschillen in kerkelijke structuren, in **gewoonten** en **gebruiken** die **wederzijdse acceptatie** in de **weg** staan. De Gallische **kerk** was een '**stedelijke kerk**', georganiseerd volgens oude wettelijke **administratieve** indelingen gerelateerd aan de Romeinse **organisatiestructuur**. In deze context komt Columbanus met een ander **kerkelijk systeem**. Naar Ierse maatstaven **was** het Merovingische systeem onjuist en in **strijd** met de wijze waarop de omgang

met God en de pelgrimsreis naar de eeuwigheid praktisch **vorm** diende **te worden** gegeven. Het Gallische episcopaat **van** zijn kant **kon** vanuit de hen **vertrouwde** kerkelijke organisatie niet **anders** dan met grote **argwaan** **kijken** naar de manier waarop de Ieren hun **kerkelijk** leven organiseerden.

Oppervlakkig gezien lijkt het verzet dat de Ierse missie opriep te gaan over uiterlijkheden, zoals de **datum** voor de viering van het paasfeest en **dergelijke**. **Twee** systemen botsen op elkaar en dat geeft nu eenmaal wat **vuurwerk**.

Maar in **wezen** gaat het om heel iets anders. De integriteit van de missie, de ascetische levenswijze, het **afzien** van geld en zich volkomen richten **op** de reis naar de eeuwigheid worden **met** kracht **gepropageerd** in een land waarin meestal het omgekeerde **het** geval was. Maatschappelijk en politiek gezien was de kerk in Gallië een belangrijke instelling geworden, **maar** **geestelijk** was **ze** in grote **mate** **verzwakt**. In **deze** context **komt** de **Ierse** missie als een **verademing**. De **verschillen** in vormen hebben voor problemen in de **communicatie** gezorgd. Maar ze **maken** niet de essentie uit van de *'Irish Mission'*. Hoeveel tijd en energie de verschillen ook hebben gekost, **hoezeer** Columbanus zich **ook** heeft ingespannen de Ierse paasfeestviering **te verdedigen**, het **ging** hierbij om overgeleverde gebruiken waarvan een aantal **op** kortere of langere termijn zullen verdwijnen of **zullen**

worden opgenomen in een nieuwe context. Het succes van de missie wordt niet hier door bepaald, **maar** door achterliggende geestelijk-inhoudelijke factoren.

Spiritualiteit

Aan de basis van de positieve ontvangst van Columbanus ligt de Ierse spiritualiteit. Nu is **de** term spiritualiteit een bijzonder vaag begrip dat **met** allerlei betekenissen **kan** worden gevuld. Het heeft **alleen** zin de term te gebruiken **wanneer** het begrip concrete **invulling** **krijgt** en wordt afgegrensd **tegen** andere vormen van spiritualiteit. Een eerste **begrenzing** is dat het gaat om de spiritualiteit van de Iers-Keltische **kerk** met als **belangrijkste kenmerk** **het afzien** van de wereld en opzien naar God. De Ieren **onderscheiden** zich door een sterk **betrokken zijn** **op** het hiernamaals en het zoeken van een leven in harmonie met God. **Bijbelstudie**, **vasten**, **zingen**, **versterving**, **boete**, **gehoorzaamheid** en de peregrinatio staan in dienst van dit hoge doel. De Heilige Schrift **vormde** de spil waarom alles **draaide**. De Ieren **moedigden** de mensen die **tot** hen **kwamen** aan de **bijbel** te lezen. Bij Columbanus en zijn volgelingen **vormden** leer en leven **een eenheid**. Dat **was** nu precies wat bij een groot deel van de geestelijkheid in Gallië niet het geval **was** en wat Columbanus hun dan **ook** nadrukkelijk verweet.

In een overheersende Merovingi-

sche kerkelijke **cultuur** hebben de vormen van de Iers-Keltische **cultuur** zich aangepast of zijn verdwenen. De geestelijke vernieuwende krachten **van** het Keltisch christendom zijn daarmee niet tenonder **gegaan**. **De** doorwerking hiervan is **groot** geweest. Er is veel historisch **materiaal** bewaard gebleven **dat** **hiervan getuigt**. *'Kwekerijen voor zendelingen'*⁴ noemt Pierre Riché de Iers-Frankische kloosters in **zijn** **beschrijving** van het zendingswerk dat in het voetspoor van Columbanus door zijn volgelingen werd **verricht**. De gedachte van het leven als een pelgrimsreis, van de vreemdelingschap van de mens op aarde, lopen door **heel** de geschiedenis van de **christelijke** kerk. Er zijn nauwelijks voorbeelden denkbaar waar dit **zo sterk** werd beleefd als bij Columbanus en zijn volgelingen.

¹ In hoeverre deze werkelijk allemaal van Columbanus afkomstig zijn, vormt een discussie waarvan het eind nog niet in zicht is. Van een aantal preken en brieven en van de penitentialia en kloosterregels is de zekerheid dat ze van Columbanus afkomstig zijn zo groot dat ze als bronnen te gebruiken zijn.

² G.S.M. Walker, *Sancti Columbani Opera*. Dublin 1970, p. xxxii

³ = Walker, p.21

⁴ Pierre Riché, 'Columbanus, His followers and the Merovingian Church' in: *Columbanus and Merovingian Monasticism*, Oxford 1981, p.65

boeken van Ds.D.Los

Pastorale pastilles

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel

Pastorale pastilles

enkele grepen uit een boeiend en veelzijdig pastoraat

Graag wil de auteur die mensen tegemoet komen die hem vertelden zijn pepernoten te hebben opgezogen. Om er op die manier nog langer van te genieten. Een ware delicatessie voor de fijnproevers. 208 pag., ing., f 22,00

Pastorale pepernoten

enkele grepen uit een boeiend en veelzijdig pastoraat

'Een kostelijk boek. Je hoort de auteur zijn belevenissen vertellen! Het boek kenmerkt zich door de typische 'Los-humor' (iets anders dan losse humor) en de Gereformeerde peperkorrels die er in te vinden zijn' 206 pag., ing., f 22,00

Oosterbaan & Le Cointre B.V.
Postbus 25, 4460 AA Goes, Telefoon 0113-215591

IN DE TOONSOORT VAN DE OMGANG

Jos Douma

Praktische theologie in Kampen

*In oktober vorig jaar is de Vakgroep Praktische Theologie gestart met een artikelenserie over de prediking. Het doel van die serie was (en is): iets doorgeven over de bezinning op de prediking zoals die aan de universiteit in Kampen plaatsvindt en het gesprek daarover bevorderen. Aan dat laatste wil ik in dit artikel een bijdrage leveren door in te gaan op enkele vragen die ik kreeg over de twee artikelen die eind november vorig jaar in **De Reformatie** verschenen. Het gaat om: 'Beeldvorming rond de hoorder' (22 november 1947) en 'De hoorder van de preek' (29 november 1997). In die artikelen heb ik geprobeerd een antwoord te geven op de vraag hoe de predikant het beste tegen de hoorder van de preek kan aankijken. Het vaak onder woorden gebrachte verlangen om meer hoorder-gerichte preken roept immers de vraag op: Wie is dan eigenlijk die hoorder? Welk beeld heeft de predikant van die hoorder? Of, en dan formuleer ik het iets normatiever: Welk beeld van de hoorder vormt een vruchtbaar uitgangspunt voor de prediking?*

Aangevochten Godzoeker

Het antwoord dat ik gaf op die vraag **luidde**, heel kort geformuleerd, als volgt: de hoorder die 's zondags in de **kerk** onder de kansel zit is een aangevochten Godzoeker. Dit antwoord en de weg waarlangs dat antwoord gevonden werd, lokten enkele kritische vragen uit. Ik herformuleer die vragen als volgt: 1) Moeten we niet veel meer met een geloofsoog naar de hoorder kij-

ken en moeten we daarbij niet meer recht doen aan het spreken van de Schrift en het belijden van de kerk? 2) Lopen we met het spreken over 'de hoorder' niet het gevaar in individualistisch vaarwater terecht te komen en moeten we niet meer de nadruk leggen op het Verbond van God met zijn volk? 3) Begeven we ons niet op een heel verkeerd spoor wanneer we praten over de zoekende mens terwijl het

juist altijd moet gaan over de zoekende en roepende God? In het nuvolgende ga ik achtereenvolgens op deze drie vragen in.

Het blote oog - het geloofsoog

Als je nadenkt over de vraag wie nu eigenlijk de hoorder van de preek is, kun bij het zoeken naar een antwoord aan twee kanten beginnen. Je kunt beginnen bij de bijbel en in het verlengde van de bijbel de belijdenis: Hoe spreken de Schriften over de mens-voor-God? En hoe verwoorden de belijdenisgeschriften, als de spiegels waarin het licht van de Schriften wordt opgevangen, de plaats van de gelovige voor de Here God? Je kunt ook beginnen bij de eigen beleevingswereld, bij de werkelijkheid zoals je die zelf dagelijks ervaart: Hoe zie en ervaar ik mezelf als mens die leeft met God? Hoe kijk ik aan tegen andere mensen die samen met mij op de zondag naar de kerk gaan om daar God te ontmoeten en de gemeenschap der heiligen te vieren? De eerste benadering (vanuit bijbel en belijdenis) zou je kunnen noemen: een benadering met het geloofsoog. De tweede benadering (vanuit de eigen beleevingswereld) zou je kunnen noemen: een benadering met het blote oog.

In mijn artikelen heb ik mijn kst gedaan om beide benaderingen met elkaar te verbinden. Ik ben begonnen te kijken met het blote oog: ik riepen een beeld op van de grote diversiteit van hoorders in de kerk om vervolgens te constateren dat we vandaaruit niet kunnen komen tot een antwoord op de vraag wie de hoorder nu eigenlijk is. Vervolgens ging ik opnieuw kijken, maar

nu dieper, en ik vond iets wat alle hoorders in de kerk gemeenschappelijk hebben: ze hebben allernaal op de een of andere manier een relatie met God, een relatie die voortdurend in beweging is. Nu eens overheerst de beweging naar God toe, dan weer overheerst de beweging van God af. Tenslotte kwam ik uit bij twee woorden die mijns inziens geschikt waren om die heen en weer gaande beweging tot uitdrukking te brengen: 'God zoeken' en 'aanvechting'. Dat betekende dat ik, min of meer ongemerkt, inmiddels met een geloofsoog was gaan kijken, ik ging namelijk uitdrukkingen hanteren die een eigen plaats hebben in de bijbel en in de blijdenis.

Aanvechting

Om met het laatste te beginnen: de aanvechting, die ik in mijn artikel eerst vooral in beeld heb gebracht vanuit de ervaringen die mensen in hun eigen leefwereld hebben, is een zaak die zowel in de Heidelbergse Catechismus als in de Dordtse Leerregels een plaats heeft. In de Catechismus wordt de aanvechting in elk geval op twee plaatsen ter sprake gebracht. In Zondag 16 wordt gesproken over de betekenis van Christus' nederdaling ter helle (vraag en antwoord 44): „Daardoor mag ik er in mijn felste aanvechtingen zeker van zijn en er rijke troost uit putten, dat mijn Here Jezus mij van de angst en de pijn van de hel heeft verlost.” In Zondag 52 wordt bij de bespreking van de zesde bede van het Onze Vader (vraag en antwoord 127) gesproken over de dagelijkse realiteit van de aanvechting: „Onze doods vijanden – de duivel, de wereld en ons eigen vlees – houden niet op ons aan te vechten.” Verder, en dat is in dit verband een wat fundamenteeler gezichtspunt, zou je kunnen zeggen dat de Catechismus de aanvechting niet alleen ter sprake brengt maar zelfs inzet bij de gelovige die aangevochten is: de eerste vraag (Zondag 1 vraag en antwoord 1) is im-

mers die naar de troost in leven en sterven: 'Wat is uw enige troost in leven en sterven?' En wie anders dan een aangevochten mens heeft troost nodig? De Heidelbergse Catechismus kan daarom worden getypeerd als een troostboek voor aangevochten christenen.'

In de Dordtse Leerregels komt in het vijfde hoofdstuk de term aanvechting tweemaal voor in Hoofdstuk V. Artikel 3: „Doordat deze zonden nog in hen overgebleven zijn en bovendien de wereld en de satan hen steeds aanvechten, zouden de bekeerden in de genade niet staande kunnen blijven, als zij aan zichzelf werden overgelaten.” Artikel 11: „Intussen getuigt de Schrift dat de gelovigen in dit leven tegen allerlei zondige twijfel te strijden hebben en in zware aanvechting dit volle geloofsvertrouwen en deze zekerheid van de volharding niet altijd voelen.” Maar uiteraard gaat het hier maar met om het voorkomen van een w o o d heel Hoofdstuk V gaat uit van de ervaring van het aangevochten-zijn en brengt tegen die achtergrond de grote troost van de leer van de volharding van de heiligen onder woorden.

Kortom: als ik expliciet de aandacht vraag voor de aanvechting, dan vraag ik aandacht voor een zaak die in het belijden van de kerk allang is verwoord. De belijdenis is, in het spoor van het spreken van de Schrift, niet blind voor de moeilijkheden van geloven. Daar komt bij dat de aanvechting theologisch gezien maar niet een marginaal thema is: geloof is per definitie aangevochten, onaangevochten geloof bestaat niet. De duivel, de wereld en ons eigen vlees houden niet op ons aan te vechten. Het is mijn indruk dat de realiteit van de aanvechting die gelovigen in hun leven met God ondervinden in de prediking en in het nadenken over de prediking wel eens wat in de schaduw blijft. Dan gaat het er vooral over hoe de gelovige moet zijn en wordt die norm tot werkelijkheid verheven. Maar dan laat je de hoorders op onverantwoorde, want on-

bijbelse en onconfessionele wijze in de kou staan. Om het met woorden van C. Trimp te zeggen: „In de prediking mogen wij die realiteit (van de aanvechtingen) niet negeren, wij mogen er niet overheenkijken of haar met grote woorden overstemmen. Sterker gezegd het is van grote betekenis, dat deze tegenstemmen in de prediking hoorbaar worden. Dan werpt de preek de echte vragen op, vragen die opkomen in het hart van de mens ten overstaan van Gods beloften en geboden. De reële vraag heeft in de prediking voorrang op het normatieve antwoord.” Ik geloof dat het belangrijk is om deze woorden over de prediking ook door te vertalen naar het nadenken over de prediking (de homiletiek). Dat is dan ook de reden waarom ik de hoorder van de preek wil zien als een aangevochten Godzoeker.

God zoeken

Dat betekent allerm minst dat alleen de ervaring van de aanvechting in het leven van de gelovige realiteit is. Integendeel: het belijden van God, het zien van zijn uitdredingen, vreugde in de vergeving van onze zonden, dankbaarheid voor Gods gaven, dorsten naar de gerechtigheid, Het zien van Gods vriendelijk aangezicht, het schuilen bij God, het herkennen van God in het eigen leven en, om niet meer te noemen, de ervaring van de mystieke gemeenschap met Christus, het hoort er allemaal bij: Wie wandelt met God maakt de mooiste dingen mee. Die positieve kant van geloven heb ik aangeduid met een bijbelse uitdrukking die mij lief is: God zoeken. Die uitdrukking (die veel voorkomt in de Psalmen) geeft aan hoe het leven van een gelovige gericht is op God, en zo kan uitdrukking 'God zoeken' ook het bidden als de grondhouding van de christen aanduiden. Nu kan het misverstand ontstaan dat ik alles zou laten beginnen bij de zoekende mens: iemand die uit zichzelf op zoek is naar God. Dat is niet mijn bedoeling.

ling. Als het gaat over de hoorders van de preek, gaat het over gedoopte mensen die lid zijn van **de kerk**.³ Het zoeken van deze mensen **rust** dan **ook** in het gevonden **zijn** door God. Dat heeft alles te maken met de werkelijkheid **van** Gods verbond met **mensen**: God **gaat** om met mensen en **daá**rom gaan **mensen** om met God, God zoekt mensen en **daá**rom zoeken mensen **God**.⁴ De **Godzoeker** is een door-God-gevondene.

Met andere woorden

Een briefschrijver schreef boven zijn reactie de volgende kop: 'De aangevochten Godzoeker **ó**f de belijdende **christen**?' Nu is er met de uitdrukking 'belijdend christen', want die heeft de voorkeur van de betreffende briefschrijver, op zich weinig mis: het gaat om woorden die een duidelijk bijbelse en confessionele kleur hebben. Toch heb ik bezwaren tegen deze omschrijving van de hoorder omdat het een te eenzijdige omschrijving is: er blijft geen ruimte over **voor** de realiteit **van** het aangevochten zijn. En ik vind het, en dat ligt in het verlengde van het belijdende spreken van de kerk, van wezenlijk belang wanneer die werkelijkheid in de typing van de hoorder wordt uitgedrukt.

Verder geloof ik niet dat de tegenstelling zo scherp ligt als wordt gesuggereerd. Waarom **zou** het **ó**f-**ó**f moeten zijn, en kunnen we niet uitgaan van een **én-én**? Daarom zou ik, reagerend op de retorische vraag 'De aangevochten Godzoeker **ó**f de belijdende **christen**?', liever willen spreken van 'De **belijdende christen áls** aangevochten **Godzoeker**!'. Het zal duidelijk zijn dat ik in mijn verhaal andere **woorden** gebruik (die echter even bijbels en belijdend zijn) en ook andere accenten zet en andere aspecten naar voren haal (maar dat wel binnen het kader van de ene bijbel zoals die in het belijden wordt nagesproken). Maar ik geloof niet dat het daarbij gaat om elkaar uitsluitende mogelijkheden.

Enkeling - gemeenschap

Een andere vraag die mijn artikelen oproepen was die naar de plaats van de gemeenschap van de kerk. Loop je met het spreken over de hoorder (enkelvoud) niet het gevaar dat je de gemeente, de **kerk** uit het gezicht verliest? En beland je dan niet automatisch in het **drijfzand** van het individualisme en het personalisme? Is het niet veel beter om uit te gaan van het bijbelse spreken over 'het volk **van** God', 'het huisgezin van onze hemelse Vader', 'de **eigendoms**gemeente/de bruidsgemeente **van** Christus', 'de tempel van de Heilige Geest' of 'de **Verbond**sge-meente'?

Ik geloof dat we **ook** hier **moeten** oppassen voor het uit elkaar trekken en tegenover elkaar plaatsen **van** twee dingen die wezenlijk bij elkaar horen. Het gevaar van het **individualisme** (het ene uiterste) is inderdaad heel reëel. Maar mij lijkt het gevaar van **het** colctivisme (het andere uiterste) even reëel. Wie altijd maar de aandacht vraagt voor het 'verbond' en de 'kerk' en de 'gemeente' kan heel **gemakkelijk** uit het oog verliezen dat de bijbel ook aandacht vraagt voor de 'enkeling' binnen de kaders van verbond, kerk en gemeente. Of liever nog: de bijbel kent niet eens de spanning tussen enkeling en **gemeenschap**.⁵

Nu heeft onze tijd inderdaad een sterk individualiserende tendens in zich. Daar is veel slechts over te zeggen. Maar het kan **ook** de ogen openen **voor** het al te eenzijdig benadrukken van de kerk als volk waarmee God een **verbonds**verhouding heeft. God heeft **óók** een **verbonds**verhouding met het individuele kerklid en daarvan legt de doop een zeer welsprekend getuigenis af. Ik kan me voorstellen dat er mensen zijn die het als vermoeiend ervaren dat het steeds maar weer gaat over de persoonlijke relatie met God. Ik **hoop** dat zij op hun beurt zich **ook** kunnen voorstellen dat er **kerkliden zijn** die moe zijn van het

al te eenzijdig spreken over het verbondsvolk en de **verbondsgemeen-te**. Van **elkáár kunnen** we leren dat **we** die zaken niet tegen elkaar moeten uitspelen: enkeling en gemeenschap zijn volledig op elkaar **betrokken**.

Kerk: schepping van de Geest

Daarom zou ik in mijn artikel over 'De hoorder van de preek' nu alsnog een verbreding of verdieping **willen** aanbrengen door niet alleen te spreken over de hoorder als aangevochten Godzoeker, maar ook over de kerk **als door de Geest geschapen gemeenschap van aangevochten Godzoekers**. Daarbij benader ik de kerk vanuit de **pneumatologie** (de leer van de Heilige Geest): de kerk wordt in het Apostolicum ter sprake gebracht in het derde deel dat gaat over het werk van de Heilige Geest. Daarbij mag uiteraard niet uit het oog **worden** verloren dat deze Geest de Geest van de Vader en de **Zoon** is, maar het lijkt me legitiem om bij het spreken over de kerk binnen een **trinitarisch** bepaald kader toch een pneumatologisch accent te zetten. De kerk is de gemeenschap van heiligen, een nieuwe gemeenschap van door de Geest **omgevormde** mensen die **elkaar** opzoeken en dienen met hun gaven. En de aangevochten Godzoeker is niet de individualist die in zijn eentje een zoektocht naar God onderneemt, maar de gelovige die zich opgenomen weet in de gemeenschap die door de **Geest** is geschapen, de christen die **weet** dat hij in zijn **een-tje** verkommert, & enkeling die leeft bij de **gratie van** de gemeenschap. De aangevochten Godzoeker zoekt, samen met vele anderen, een plek waar hij getroost wordt en **waar** hij moed en kracht kan putten om het geloven toch vol te houden. En die plek is: de kerk, en heel in het bijzonder: de kerkdienst. **Dáár** komt God Zelf **troostend** en bemoeiend naar hem toe.

Een derde vraag die **door** mijn artikelen werd uitgelokt was deze: **Begeven we** ons niet op een heel verkeerd spoor wanneer we praten over de zoekende mens terwijl het juist altijd moet **gaan** over de **zoekende** en **roepende** God? Opnieuw **geloof** ik dat bier **zaken** uit elkaar **worden** getrokken die bij elkaar horen. Ik heb hierboven al aangegeven dat alles altijd begint bij God: God **roept** ons, God zoekt ons op, **God** sluit een verbond. **Maar** dan is het niet afgelopen. **Verbond** betekent ook: Omgang. En **Verbondsomgang** betekent **niet** alleen dat God roept maar ook dat de mens antwoordt op de roep van God. **Verbondsomgang** betekent niet **alleen** dat God zoekt maar ook dat de mens de **God** zoekt die hem gevonden heeft. **Verbondsomgang** betekent niet **alleen** dat God het verbond sluit maar ook dat de mens leeft in een tweezijdig functionerende **Omgang** met de God van het **Verbond**.⁶

Kortom: het spreken over de 'aangevochten Godzoeker' en, in het verlengde daarvan, over het 'preken in de toonsoort van de Omgang' heeft wel degelijk als achtergrond het verbond. ik heb alleen dat woord niet gebruikt. Het woord 'verbond' is voor mij, en **ik** zeg dat maar in alle eerlijkheid, een woord dat zo **vaak** (routine-matig) is gebruikt dat het beduimeld is **geraakt**. De glans is eraf. De **warmte** is **eruit** verdwenen. Trimp heeft die **ervaring** ook onder woorden gebracht **toen** hij schreef: „Er is **ook** **schijn**-verbondsmatigheid. Die ontstaat, wanneer je **maar** vaak genoeg het wóórd 'verbond' **ten** gehore brengt. Maar met het almaar 'verbond' **roepen** is de prediking niet gered. Ai roepende; verbond, verbond! **kan** men niettemin vastzitten in een cerebrale, intellectualistische, **kille** preekstijl, die **typerend** is voor het objectivisme. We hanteren op routine-basis 'de' belofte en 'de' eis van het verbond als **formeel** zaken en de **gemeente** wordt er koud noch

heet van.^{7,8}

Maar tegelijk besef ik **dat** het **woord** 'verbond' een bijbels grondwoord is, een warm **woord**, **sen** woord dat we daarom opnieuw moeten **leren** spellen als een **grond**-woord van gereformeerde spiritualiteit en van gereformeerde prediking. Want: „Wie echt verstaat wat 'verbond' betekent, kan niet anders doen dan met veel warmte en harte-lijkheid de gemeente van God aanspreken en haar de goede woorden van haar God doen horen. Want in het **verbondswoord** ontsluit **God** zijn hart voor ons.⁸

'De Omgang is'

Tegelijk is het **ook** erg belangrijk om, als ik het **woord** Omgang zo'n **belangrijke** plaats geef, heel duidelijk te maken **wat** daarmee precies wordt **bedoeld**. Want **voordat** je het weet focus je toch te eenzijdig op onze **Omgang** met **God** en vergeet je dat die wordt **voorafgegaan** en gevolgd, gedragen en omgeven door Gods Omgang met ons? Daarom vind ik het belangrijk om expliciet te maken dat voorafgaand **aan** alle spreken over onze **Omgang** met God gezegd moet worden: de **Omgang** *fs*.¹⁰ Wij hoeven de Omgang niet te maken, **dat** heeft God **allang** gedaan. En als wij niets ervaren, als wij geen bevinding hebben, als wij ons geloof als koud en dor beleven, dan nog geldt: de **Omgang** is. Zo wordt 'Omgang' het woord dat de dragende grond onder ons gelovende bestaan aanduidt: ik hoef de Omgang niet te **maken**, **ik** hoef me niet opgejaagd uit te sloven voor een betere persoonlijke relatie **met** God, ik hoef **niet** zonodig **aan** het werk omdat het anders allemaal niks wordt. De Omgang *fs*.¹¹ Als ik dan ook pleit voor 'preken in de toonsoort van de Omgang' moet alles wat ik **hierboven** gezegd heb daarin **meeklinken**. En **eigenlijk** heb ik dan weinig **meer** gedaan dan met andere woorden tot **uitdrukking** brengen waar het om **gaat** in een werkeijk bijbelse en spirituele 'verbonds-prediking'. **Of**, om het

nog anders te zeggen: mijn pleidooi voor 'preken in de toonsoort van de **Omgang**' betekent **niet** veel anders **dan** het aandacht vragen voor de noodzaak van 'bevindelijk preken' in de goede **zin** van het **woord**.¹² Tegelijk, en het is zinvol om **ook** dat te expliciteren, probeer ik zo de winst binnen te halen van **Trimps** studie over *Heilsgeschiedenis en prediking* waarin hij zijn bezwaren verwoordt tegen een te eenzijdige **heilshistorische prediking** waarin alle aandacht uitgaat naar de voortgang in de geschiedenis van **God** met de mensen terwijl het aspect van de omgang tussen God en mensen onderbelicht blijft.¹³

Trimp

Voordat ik een punt achter dit artikel zet, **wil** ik tenslotte nog op een andere reactie ingaan die ik meermalen hoorde. Die reactie betrof de aansluiting bij professor Trimp. En de vraag luidde eigenlijk of die aansluiting niet gewoon een handigheid was waarmee ik mijn eigen verhaal gemakkelijker wilde laten laten landen. **Daar** is wat **mij** betreft echter zeer zeker geen sprake van. Sterker nog: mijn verhaal laat zich niet denken zonder de (homiletische) bijdragen van Trimp in met name zijn boeken *Klank en weerklank* (1989) en *Heilsgeschiedenis en prediking* (1986) en zijn opstellen 'God brengt de mens ter sprake' (1989), 'De mens in de prediking' (1989) en 'De bijbel als boek van het verbond' (1984). Ik begrijp mijn verhaal zelf dan ook als een uitwerking van aanzetten die Trimp heeft **gegeven**.¹⁴ Ik illustreer dat op een drietal punten.

1. Voor het **thema** van de **aanvechting** in verband met de **prediking** heeft Trimp zeer **nadrukkelijk** de aandacht gevraagd. In hoofdstuk 5 'Stem en tegenstem' van *Klank en weerklank* gaat hij uitgebreid in op de aard van de aanvechtingen ook op het nut en de **onmisbaarheid** ervan: „Zouden wij zonder aanvechtingen zijn, dan zouden wij nooit echt oog **krijgen** voor **God**. 'En:

„Door de aanvechting worden wij voortdurend **weggejaagd** uit ons vertrouwen op onszelf en weggehaald uit onze **vele besognes** om ons hart en leven te concentreren op Christus **alleen**.”¹⁵

2. Dat het **woord Omgang** in **mijn verhaal** zo'n grote plaats inneemt, heeft zeker **ook** te maken met het feit dat de **zaak** van de omgang van God en mens, van mens en God in het werk van Trimp zo centraal staat. Professor J. Kamphuis heeft in zijn **bijdrage** aan de **afscheidsbundel voor Trimp** (*Ambt en aktualiteit*) het **woord 'omgang'** dan ook aangewezen als een **kern-woord** in de theologische bezinning van Trimp. Sterker nog: Kamphuis karakteriseert Trimps theologie als 'theologie van de **Verbondsom-**

3. De uitdrukking 'in de toonsoort van de Omgang' (in deze uitdrukking probeer ik alles wat ik in mijn twee artikelen over de hoorder van de preek wil **zeggen samen te ballen**) is een **directe** variatie op Trimps uitdrukking 'in de toonsoort van de **aanspraak**' die **voorkomt** in een uitspraak die mijns inziens cruciaal is in Trimps betoog op dat moment: „Daarom moet heel de preek staan in de toonsoort van de aanspraak. Het **gaat** niet om de subjectieve inspraak in het hart of de objectieve uitspraak van de leer, maar om de aanspraak van de sprekende God in het verbond.”¹⁶ Daarbij wil mijn variatie ('in de toonsoort van de **Omgang**') op Trimps thema ('in de toonsoort van de **aanspraak**') een **verdieping** aanbren-gen: onder **Gods** aanspraak ligt altijd Gods Omgang; **God spreekt ons** altijd aan binnen de **kaders** van zijn verbonds-omgang met ons. Samenvattend zou ik kunnen zeg-gen dat ik in de twee artikelen over de hoorder van de preek heb geprobeerd om de **winst** binnen te M e n die Trimps werk heeft opgeleverd voor de **bezinning** op de prediking. ik hoop van harte dat die **winst** ook steeds meer hoorbaaren **ervaarbaar** gaat worden in de praktijk van de prediking.

¹ Vergelijk **vet**: C. Trimp schrijft over de directe achtergrond van Zondag 1 van de Catechismus: „De 'enige troost' is niet slechts bedoeld voor verdrietige of vervolgdemensen, maar voor & aangevochten christenmens” (C. Trimp, *Klank* en weerklank. Door prediking tot geloofservaring, Bameveld 1989, 88). Vergelijk ook de volgende uitspraak: „Niet de stoere calvinist, maar de aangevochten christenmens wordt in de Catechismus aangesproken en ondervraagd” (C. Trimp, De mens in de prediking, in: *Almanak Fides Quadrat Intellectum* 1989, Kampen 1989, 170-180 (178)). Zie ook nog de volgende opmerking, gemaakt in een bespreking van de dissertatie van W. Verboom over De catechese van de Reformatie en de Nadere Reformatie: „'troost' is in de literatuur van de Reformatie vaak het tegenwicht tegen de 'aanvechting'. In zondag 1 spreekt niet slechts de vervolgde, maar allereerst de aangevochten christen” (C. Trimp, Reformatiorische catechese (De Reformatie 63 (1987-1988) 281-283 (283)). Vergelijk hierbij ook: W. Verboom, De theologie van & Heidelbergse Catechismus. Twaalf thema's: de context en de latere uitwerking, Zoetermeer 1996, 20; „Het troostmotief dat in vraag en antwoord 1 zo schitterend wordt ingevuld vanuit het behoren bij Jezus Christus, moet verstaan worden in het kader van de aanvechtingen van de christen, en wel in dubbele zin. Allereerst in de zin van de innerlijke geloofstrijd tegen & duivel en zijn macht in die strijd en in die aanvechting mag Gods kind zich troosten met het geloof dat Jezus uit alle heerschappij van de duivel verlost. **Mam** er is ook de aanvechting die van buitenaf op de gelovige afkomt, als de vervolging om Jezus' wil een feit is.”

² C. Trimp, God brengt de mens ter sprake, in: A.G. Knevel (red.), Bevindelijke prediking, Kampen 1989, 1W-109 (106). Zie ook: Trimp, De mens in de prediking, 177.

³ In mijn verhaal blijven terwille van de helderheid & 'buitenstaanders' buiten beeld.

⁴ „Zo bleek dan toch mogelijk a zijn bij God, wat bij mensen niet mogelijk is: dat wij omgaan met God, Zijn stem horen, onze stem doen horen, Hem geloven, Hem prijzen op deze aarde. Het is inderdaad: **God met ons**. En: **wij met God**. En daarin is het eeuwige leven” (C. Trimp, De bijbel als boek van het verbond, in: C. Trimp, *Bevindingen*. Verzamelde opstellen, Franeker 1991, 3945 (45)).

⁵ Vergelijk: B. Holwerda, Evenwichtsconstructies mei betrekking tot de prediking, in: *Populair wetenschappelijke bijdragen*, Goes 1962, 9-33 (m.n. 15-19).

⁶ „God maakt aanspraak op ons en appelleert op onze verantwoordelijkheid. Het is de heerlijkheid van het verbond, dat daarin op deze wijze met de mens wordt omgegaan. Niet door een eenzijdige beschikking, maar in een tweezijdig functionerende omgang wil God ons brengen tot het heil. Sterker nog: **die omgang is het heil**” (C. Trimp, *Klank m weerklank*, 53-54).

⁷ Trimp, *Klank en weerklank*, 23.

⁸ Trimp, *Klank w weerklank*, 23. Trimp geeft ergens anders de volgende 'definitie' van 'verbond': „'Verbond' betekent, dat God wil omgaan met de **konkreet-aanwijsbare mensen** die in al hun menselijkheid mogen omgaan met God. ” En hij voegt daar direct aan toe: „Die mensen (nl. de **konkreet-aanwijsbare mensen** die in al hun menselijkheid mogen omgaan met God, jrd) zijn de hoorders van de prediking” (C. Trimp, De mens in de prediking, 172).

⁹ Ik gebruik hier formuleringen die Trimp in navolging van J. van Genderen gebruikt ter karakterisering van de **samenhang nissen** belofte en eis: „Naar onze mening had J. van Genderen het **gelijk** aan zijn zijde, toen hij - sprekende over het samengaan van belofte en eis naar de aard van het verbond - opmerkte, dat er niet een evenwicht is van **k-l**ofte en eis, maar een **overwicht** van de belofte. De eis wordt **voorafgegaan** gevolgd, gedragen en omgeven door de belofte en ook de vervulling van de verbondseis is inhoud van de belofte” (Trimp, *Klank en weerklank*, 57).

¹⁰ Zie: K.H. Miskotte, *Als sen die dient...* Volledige uitgave van het 'Gemeentebladje Cortgene', Baarn 1982 (tweede druk), 260; „En toen, m plotseling als de bliksem in een zwoele nacht voor de slapeloze verborgen velden open en bloot legt - heeft het als een groot licht in mij gestaan, en het zal mij nimmermeer verlaten; je hebt je **vróomheid** nog niet **geofferd**, **jij wilt** de verborgen omgang **beginnen**, in **jóuw** bewustzijn moet de oplossing **zijn** en in **jóuw** ziel de **vrede** en de genieting - en in die eigen ogenblik is er in mij iets gebroken en de verborgen Omgang begon? - **neen**, natuurlijk niet - maar het weten dan van dat **Allerbeste** - **neen**, dat juist niet - maar dit is er gebeurd, dat God mij tot in de diepten van de ziel heeft geprent Zijn wonder: de Omgang is, Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde, **weet nu**, eens en vooral, dat je 't niet hoeft te weten, voel nu, eens en voor goed, dat je 't niet hoeft te voelen en dat Het er **tóch** is, de goddelijke Tegenwoordigheid en dat Zijn trouw en Zijn erbarmen w eeuwig is als **zijn** Weten. En hierin is & d e , die alle verstand te boven gaat. Het regent **zegen** in zielstrekken, waarvan wij niet weten. Het ligt al in Hem, die leeft en aan mijn ziel het leven geeft.”

¹¹ Vergelijk hier: „Wij zeggen vaak in de gereformeerde leer: het verbond is **eenzijdig** in zijn ontstaan, maar **tweezijdig** in zijn voortbestaan. Dat is goed, **wanneer** wij **tegelijk** maar diep beseffen, dat ook het voortbestaan door Gods liefde en geduld, door verzoening en vergeving, door een altijd-nieuwe inzet van Gods kan gedragen wordt. Dit raakt de religieuze diepte van al ons **nadenken** over de verhouding tussen God en ons” (Trimp, De bijbel als boek van het verbond, 41).

¹² Vergelijk: paragraaf 14 'Bevindelijk preken' van het **deputatenrapport Toeëigening in het geding**: *nota over de toeëigening van het heil*, Bameveld 1995 (ook opgenomen in de Acta van de synode van Berkel en Rodenrijs 1996).

¹³ C. Trimp, *Heilsgeschiedenis en prediking*. Hervatting van een onvoltooid gesprek, Kampen 1988 (tweede druk), 96-100.

¹⁴ Vergelijk hier ook: C.J. de Ruijter, Gods verbondswoord gaat van hart tot hart. Ontwikkelingen in de 'vrijgemaakte' preekvisie, in: D. Deedens en M. te Velde, *Vrijmaking* - Wederkeer. Vijftig jaar *Vrijmaking* in beeld gebracht. 1944-1994, Bameveld 1W, 153-163 (156-161).

¹⁵ Trimp, *Klank en weerklank*, 87 en 88. Vergelijk ook: Trimp, God brengt de mens ter sprake, 106-107 en Trimp, De mens in de prediking, 177-179.

¹⁶ J. Kamphuis, C. Trimp - Diaconoloog, in: F.H. Folkerts e.a. (red.), *Ambt en aktualiteit*. Opstellen aangeboden aan Prof. dr. C. Trimp ter gelegenheid van zijn afscheid als **hoogleraar** aan de Theologische Universiteit

van de Gereformeerde Kerken in Nederland op 2 december 1992, 9-24 (18-23).

17 Trimp, Klank en weerklink, 23. Op de achtergrond van deze uitspraak klinken de volgende woorden (die overigens in hun verband moeten worden gelezen) van B. Holwerda nog door: „Het Woord Gods als op zichzelf en zonder meer ontoepasselijke waarheid is dan eigenlijk zonder adres; het wordt dan feitelijk niet meer gesproken. Het is hier uit-spraak, geen aan-spraak en toe-spraak.” „Want nu het Woord Gods beschouwd wordt als uit-spraak en niet als aan-spraak en toe-spraak, nu kan men ook de kerk niet meer als geadresseerde zien.” „We komen de fout van het voorwerpelijk-onderwerpelijk-schema slechts te boven, als we ons goed realiseren, dat de prediking is een moment van het levende verkeer tussen den Heere en zijn volk” (Holwerda, Evenwichtsconstructies met betrekking tot & prediking, 24, 25, 26; & cursiveringen heb ik aangebracht).

Jus Douma is wetenschappelijk assistent aan de Theologische Universiteit aan de Broederweg. Hij bereidt een proefschrift voor op het gebied van de preëkkunde (homiletiek).

Kostelijke klassieke kinderversjes
Gegrond op Gods Woord en Waarheid voor huis en school, †ds. J.H. Maatjes
32 pagina's, geniet f 6,00

Verkrijgbaar bij de boekhandel.

Oosterbaan & Le Cointre B.V.
Postbus 25 - 4460 AA Goes. Tel. 0113-215591

Bijbelstudies.....

de Bunschoter bv
drukkerij

Postbus 10 - 3750 GA Bunschoten-Spokenburg
Tel (033) 299 79 99 - Fax (033) 299 79 98

Bibliotheek Bralectah

gereformeerde bibliotheek voor
mensen met een leeshandicap

...Heeft

De Reformatie
ook in
gesproken vorm.

Telefoon 0521 - 515946

CADEAU-TIP

Een ontroerende roman
van Ali G. Drost-Brouwer

Saskia van Almèhre

Wanneer vindt Saskia haar geluk?
96 pagina's ing., f 17,50

Verkrijgbaar bij de boekhandel.

Oosterbaan & Le Cointre B.V.
Postbus 25 - 4460 AA Goes. Tel. 0113-215591

TROUWEN, SAMENWONEN, REGISTREREN

B boekbespreking

Hoe benadert een kerkenraad samenwonende stelletjes? Dat is een vraag die per 1 januari 1998 uitbreiding krijgt.

Een nieuwe versie van het Burgerlijk Wetboek opende vanaf die datum de mogelijkheid van een geregistreerd partnerschap. Zal nu ook de vraag opkomen: hoe benadert een kerkenraad gemeenteleden, die méér willen dan samenwonen en minder willen dan trouwen?

Echt samen

In 1991 stuurde de kerkenraad van de Nederlands Gereformeerde Kerk in Rotterdam een brochure aan alle gemeenteleden over trouwen en samenwonen, *Echt s.* — De Moeling was om vanuit de Bijbel te laten zien dat God het huwelijk heeft ingesteld en dat alternatieve vormen als 'ongehuwd samenwonen' onder de maat van Gods Woord blijven.

De kerkenraad voegde de daad bij het woord en sprak uit, dat samenwonende stelletjes geen kerkelijke huwelijksbevestiging zouden krijgen wanneer ze gingen trouwen, behalve na schuldbelijdenis.

In 1993 ging de Christelijke Gereformeerde Kerk van Rotterdam-Centrum en de Nederlands Gereformeerde Kerk te Rotterdam één gemeente vormen.

Na een gespreksavond over de brochure *Echt samen* is de bestaande brochure nu omgewerkt. Vragen die tijdens de gespreksavond naar voren kwamen zijn daarbij meegenomen.

Het resultaat is een heel bruikbaar boekje geworden, dat niet alleen in

de Samenwerkingsgemeente Alexanderpolder maar ook daarbuiten goede diensten kan bewijzen. De brochure is naar mijn gevoel geschreven in een stijl die veel jongeren zal aanspreken, kernachtig en praktisch.

De vraag- en antwoordvorm maakt het geheel nog toegankelijker. Ik vind het wel wat te veelbelovend, wanneer in de inleiding het boekje getypeerd wordt als 'een soort catechismus over het huwelijk'. Daarvoor blijven te veel zaken onbesproken. Over seksualiteit, over de verhouding tussen man en vrouw en over gezinsvorming horen we weinig. Dat is de schrijver niet kwalijk te nemen, want de opzet is bepaald door de invalshoek 'trouwen en samenwonen'. Maar dat geeft dan ook de beperking van de brochure aan. Met het oog op een huwelijks catechese kun je heel goed uit de voeten met deze brochure wanneer dat onderwerp aan de orde is.

IJsje en meisje ruilen?

Het sprak me aan dat de schrijver, ds. Compagnie zijn kracht niet

M

meegelezen

Verveling in de hemel?

In het *Centraal Weekblad* van 23 januari schrijft ds *Boomsma* over de **vreemde** ideeën die mensen hebben over de hemel:

Het moet eens afgelopen zijn met de hemel. Niet met de hemel als zodanig uiteraard, **maar** met de wonderlijke ideeën die wij er over hebben.

Zoet en langdradig, zo zou je kunnen omschrijven hoe veel mensen aan de hemel denken. Terwijl er toch heel wat verhalen (al in de Bijbel) en boeken in omloop zijn waarin de hemel anders beschreven wordt. Wie het hoort en leest wordt er door aangesproken, maar toch blijft het beeld van de 'kerkdienst zonder eind' mensen bij – en afschrikken.

'Het lijkt me zo saai', hoor ik nu en dan, vooral van jongeren. Vragend naar wat ze bedoelen, komt er dan steeds weer een verhaal over mensen die, in witte jurken, de hele dag psalmen zingen. Dat zou eens afgelopen moeten zijn. Dat is een beeld van de hemel dat nauwelijks ergens op slaat.

(...)

En dan de verveling. Denkend aan de eeuwigheid, lopen menig een de rillingen over de rug. Toch zouden we beter kunnen weten. Duizend jaar is er als een dag en een dag als duizend jaar. Iedereen heeft toch wel de ervaring van 'is het al zo laat?' De nieuwe hemel en aarde kennen geen tijd; iets dat voor ons onvoorstelbaar is. Combineer je nu geen tijd met voluit genieten', dan is van verveling al geen sprake

meer. Bovendien valt er genoeg te doen.

We zullen 'als koningen heersen'.

Dat wil zeggen, dat we werk te doen krijgen. Een heelal dat aandacht nodig heeft, wordt aan onze zorg toevertrouwd.

Het belangrijkste is natuurlijk dat we Jezus zuilen zien zoals Hij is. Dat we God zullen kennen en dat alles daar vol is van Hem; wijzelf ook.

Vol van God, van alles wat goed en gaaf is en liefdevol.

Ook al hebben we werk te doen, stress zal er niet zijn. Wel veel gelegenheid om ontspannen te zijn en te blijven; gelegenheid om te ontmoeten. Zelf stel ik het me zo concreet mogelijk voor. Er zijn allerlei mensen naar wie ik straks graag eens zou willen luisteren. Er zijn zoveel vragen die nu nog onbeantwoord blijven. Mensen, die ik zou willen spreken. Om te beginnen mijn vader. Hij stierf voordat ik behoorlijk kon praten. Die schade hoop ik straks in te halen. Daar hebben we 'alle tijd' voor.

Ik weet dat er veel mensen zijn die stellen dat er geen herkenning zal zijn, omdat je dan ook mensen zou missen. Dat laatste kan niet, gemis is verdriet en dat bestaat er niet in de hemel. Maar herkenning, daar ga ik vanuit.

Het gave daarbij is, dat we het ons zo mooi mogelijk kunnen voorstellen, om er zin in te hebben, maar dat het nooit kan tegenvallen. Als het anders is dan we nu denken, zal het alleen maar nog beter zijn.

Belijden

Ds G. van der Stouw bespreekt in het *Hervormd Weekblad* van 22 januari de vraag: wat is belijden eigenlijk?

Daar willen we in deze aflevering van 'Vandaag Geloven' naar zoeken. Laten we beginnen met dat zoeken in de Bijbel.

Een paar teksten:

–Mattheus 10:32:

'Een ieder dan, die Mij belijden zal voor de mensen, die zal ook Ik belijden voor mijn Vader, die in de hemelen is.'

– 1 Petrus 3:15:

'...altijd bereid tot verantwoording aan al wie u rekenschap vraagt van de hoop, die in u is.'

– Romeinen 10:10:

'Want met het hart gelooft men tot gerechtigheid en met de mond belijdt men tot behoudenis.'

– 2 Tim. 2:12:

'Indien wij Hem zullen verloochen, zal Hij ons verloochen.'

De teksten zijn niet willekeurig gekozen. Ze zijn afkomstig uit een selectie van Guido de Brès zoals hij ze aan zijn Beijdenis liet vooraf gaan. Dat is lang geleden. Kun je daar in deze tijd, in deze wereld vandaag mee aankomen? Daarom maak ik even een sprong naar het begin van deze eeuw, naar de eerste jaren van het atheïstische communisme. In de prille Sovjetstaat heerste een ware hetze tegen het christendom. Een commissaris voor volksopvoeding trok in het toenmalige Rusland van plaats tot plaats om in massa-meetings mensen ervan te overtuigen dat godsdienst een 'infame infectie' zou zijn. Op één van die toespraken vroeg een jonge pope of hij wat mocht zeggen. Dat mocht, als het maar kort was. De jongeman klom op het podium en keek de zaal in. Het werd

heel stil. In die ademloze stilte sprak hij twee woorden. 'Christus voskres' de Heer is opgestaan. Dat is belijden, en nog doen ook. Belijden(is) doen!

Geen privé-zaak!

Vandaag ziet onze wereld er nog weer heel anders uit. Er is een veelheid van stemmen om ons heen. Geloven is ouderwets, geloven is interessant, geloven kun je op verschillende manieren. Geloven kun je het best buiten de kerk. Ieder moet ruimte krijgen om zijn geloof op eigen wijze te beleven. Geloven is een privé-zaak. Je kunt geloven in God en Jezus maar ook in het Hogere en in reïncarnatie. Daarom is de dialoog tussen godsdiensten belangrijk. Misschien komen we dan wel op één spoor. Wie vandaag op het toneel van de post-moderne samenleving roept 'Christos voskres' wordt met een zekere welwillendheid aangehoord. 't Zou kunnen dat Hij is opgestaan, als jij daarin gelooft en troost in vindt. Zo wordt belijden teruggedrongen in

de sfeer van het individualisme. Maar:

Het woord 'belijden' komt uit de sfeer van de rechtspraak en het heeft ook een relatie met het begrip 'getuigen'. Wie belijdenis doet, doet dat wanneer zijn naam is afgeroepen. Je bent aan de beurt. Vanaf dit moment van belijden, je antwoord, zul je bereid moeten zijn om rekenschap af te leggen, kun je je laten aanspreken op de relatie met Jezus Christus. Zo belijden wij – in de kerk – met de gemeente.

Geloofsbegeleiding gehandicapten

Uit De Waarheidsvriend van 22 januari komt het volgende bericht:

De Stichting Philadelphia Zorg en de Stichting Elisabethode hebben gezamenlijk een uniek dagboek voor verstandelijk gehandicapten het Licht doen zien: 'Stap voor stap het jaar rond'. Het gaat hier om een 'actief' bijbels dagboek, waarin

de nadruk ligt op vieren en samen delen. Hoewel het dagboek in eerste instantie werd geschreven voor mensen met een verstandelijke handicap, blijkt nu al dat het ook voor andere groepen goed bruikbaar is.

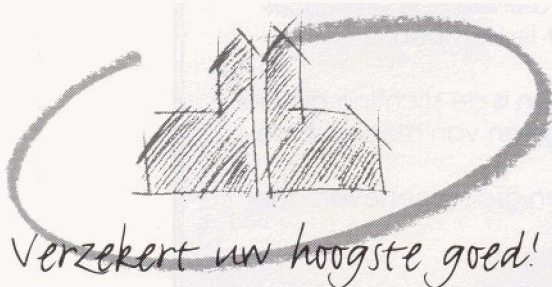
Steun bij geloofsbegeleiding

Veel mensen zijn enthousiast bezig met geloofsbegeleiding: thuis, op catechisatie, op scholen, in groepen, in de m g voor (verstandelijk) gehandicapte mensen. Vaak is het een uitdaging om een lijn, thema's, materiaal en ideeën te vinden. Dit dagboek is hierbij een leidraad

Actief beleven

'Stap voor stap het jaar rond' is niet alleen een 'leesdagboek' het biedt veel meer: ideeën, voor activiteiten, liederen, gedichten, gespreksonderwerpen, stukjes om het gezamenlijk te lezen, vragen om over na te denken. Het gaat vooral om (gezamenlijk) beleven en ervaren, gebruikmakend van sfeer, klank en kleur. Een seizoentafel in huis kan hierbij goede diensten bieden.

donatus

Verzekerd zijn bij Donatus is een geruststellend gevoel.
Al sinds 1852 dé verzekeraar voor uw kerkelijke eigendommen,
maar ook voor al uw andere verzekeringsaangelegenheden.
Vraag vrijblijvend onze brochure of offerte of maak een afspraak voor
een vrijblijvend persoonlijk gesprek.

Postbus 500
5240 AM Rosmalen

Hoff van Hollantlaan 8
Tel. 073 5221700 - Fax 073 5221717

Natuur/seizoenen/(feest)dagen

Er wordt gebruik gemaakt van de natuur en de **jaarkring** (Gods hand in de **seizoenen**, in het dieren- en **plantenleven**, van **kerkelijke** hoogtijdagen (de betekenis van Pasen, Advent, doop) en andere bijzondere (feest)dagen.

Thema's

Voor elke week, staat een thema op het programma. Ieder thema begint met een bijbeltekst uit 'Het Boek'. In de dagen erna wordt het thema verder uitgewerkt.

(...)

Nadere informatie

Stichting **Philadelphia** Zorg, Bea Nijhof, tel.: 0577-411823, fax: 0577-411836.

Stichting **Elisabethhode**, Arie van Lopik, tel.: 0573-452233, fax: 0573-452334.

Verhuisd

Negen gereformeerde organisaties verhuisden de afgelopen maanden naar 't **Gbouw, Burg. Vos de Wael**-straat 2, 8011 AT Zwolle. Hun nieuwe gegevens zijn:

Gereformeerd Vormingsinstituut GVI, Postbus 499, 8000 AL Zwolle, ☎ 038-4270400, Fax: 038-4270401, E-mail: gvi@gbouw.nl.
De Verre Naasten DVN, Postbus 499, 8000 AL Zwolle, ☎ 038-4270410, Fax: 038-4270411, E-mail: dvn@gbouw.nl.

U UIT DE KERKEN

Gereformeerde Omroep Vereniging GOV, Postbus 499, 8000 AE Zwolle, ☎ Tel.: 0384270480, Fax: 038-4270441, E-mail: gov@gbouw.nl.
Diaconaal Steunpunt, Postbus 682, 8000 AL Zwolle, ☎ 038-4270..480, Fax: 038-4270481, E-mail: diaconia@worldonline.nl

LITINDO, Postbus 499, 8000 AL Zwolle, ☎ 038-4270..460, Fax: 038-4270461, E-mail: litindo@gbouw.nl

Landelijk Verband voor Evangelisatie-Arbeid LVEA, Postbus 499, 8000 AL Zwolle, ☎ 038-4270430, Fax: 038-4270431, E-mail: lvea@gbouw.nl

Gereformeerde Politieke Jongeren Club GPJC, Postbus 499, 8000 AL Zwolle, ☎ 038-4270420, Fax: 038-4270421, E-mail: gpjc@gbouw.nl
Deputaten Betrekkingen Buitenlandse Kerken BBK, Postbus 499, 8000 AL Zwolle, ☎ 038-4270470, Fax: 038-4270471, E-mail: bbk@gbouw.nl

Institute of Reformed Theological Training IRTT, Postbus 499, 8000 AL Zwolle, ☎ 038-4270450, Fax: 038-4270451, E-mail: irtt@gbouw.nl

STICHTING AFBOW

De stichting **Afbouw** te Kampen stelt zich ten doel de beoefening van de gereformeerde theologie te bevorderen door met name te helpen bij de financiering van proefschriften ten dienste van promoties aan de Universiteit te Kampen.

Voor haar inkomsten is de stichting geheel aangewezen op giften van meelevende kerkleden.

Inlichtingen worden graag gegeven door het bestuur:

C. Trimp 038 - 331 48 69,

B. Kamphuis 038 - 332 62 48 en

J.G. de Kimpe 038 - 331 63 84.

Giften, die fiscaal aftrekbaar zijn, worden graag ingewacht via bankrekeningno. 63.18.36.934.

ten name van Stichting Afbouw

p/a Hoefblad 4

8265 GM Kampen.

Postrekening van de Generale Bank te Kampen: 80 65 52.

Piet Los

Dood meisje en andere verhalen

Ook in deze uitgave formuleert hij op een treffende en heldere wijze zijn gedachten waarbij ook voor u de situatie herkenbaar is. Een kostelijk boek.

112 pag., ing., f 19,50

Verkrijgbaar bij de boekhandel

Oosterbaan & Le Cointre B.V.
Postbus 25, 4460 AA Goes, Telefoon 0113-215591

